І.Т. Райковська // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2009. – №3 (49). – С. 154–158.

14. Руда Р.В. Аналіз фінансового стану підприємств та його значення в сучасних умовах / Р.В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.– 2009. – №3 (7). – С. 54–59.

15. Турило А.М. Теоретико–методологічні засади визначення сутності і оцінки категорії «економічний стан підприємства» / А.М. Турило, А.В. Агапова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №2 (104). – С. 156–159.

16. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово – господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджена Наказом Агенства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. №81 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.dov.ua

17. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств. Затверджено Центральною спілкою споживчих товариств України від 28.07.2006 р. / [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://www.moz.dov.ua/ua/main/?doc ID=13483.

УДК 336.717

Ю.В. НЕЧАЄВ,
к.т.н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну,
Т.І. БУРДЕЙНА,
студент, Київський національний університет технологій та дизайну

Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків

У статті розглянуто методи покращення фінансової стійкості комерційних банків та шляхи її підвищення, значення її для розвитку економіки. Обґрунтовано вагомість фінансової стійкості в діяльності фінансово–кредитних установ.

Ключові слова: *фінансова стійкість, платоспроможність, кредитоспроможність, нормативи НБУ, активи, власний капітал, фінансові ризики.*

В статье рассмотрены методы улучшения финансовой устойчивости коммерческих банков и пути ее повышения, значение ее для развития экономики. Обоснована значимость финансовой устойчивости в деятельности финансово–кредитных учреждений.

Ключевые слова: *финансовая устойчивость, платежеспособность, кредитоспособность, нормативы НБУ, активы, собственный капитал, финансовые риски.*

This article is about the problem of ensuring the financial sustainability of commercial banks and ways to improve it, its significance for economic development. It is based on the research the main methods of stabilizing the financial stability of financial institutions.

Keywords: *financial stability, solvency, creditworthiness standards NBU, assets, equity, financial risks.*

Постановка проблеми. У кризовий та посткризовий період досить велика увага приділяється підвищенню фінансової стійкості банків та банківської системи в цілому. Забезпечення фінансової стійкості діяльності комерційних банків є основою стабільної банківської системи, запорукою успіху економічних перетворень і макроекономічного розвитку. Від рівня розвитку банківської системи, її ресурсного потенціалу, надійності та високого рівня платоспроможності залежить забезпеченість фінансовими ресурсами всіх галузей народного господарства країни.

В умовах підвищеної фінансової нестабільності та збиткової діяльності багатьох банків України важливого значення набуває підвищення ефективності їхньої діяльності, яка значною мірою залежить від якісного управління активами і пасивами банків.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми показує, що дослідженню різних аспектів управління фінансовою стійкістю банків та методів аналітичного забезпечення приділяється увага багатьох вчених, зокрема таких, як Р. Коттер, І.Є. Амелін, В.І. Міщенко, М.І. Савлук, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк, В.В. Коваленко, І.М. Парасій–Вергуненко та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць та проведені дослідження щодо управління фінансовою стійкістю банку, багато питань залишаються недостатньо розкритими, різні аспекти фінансової стійкості розглядаються відокремлено, а комплексному виробленню концептуальних підходів щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю приділяється недостатньо уваги. Наявність вказаних проблемних аспектів щодо управління фінансовою стійкістю вітчизняних банків та пошуків шляхів удосконалення управління нею на основі зарубіжного досвіду зумовлює актуальність статті.

Метою статті є обґрунтування конкретних методів і механізмів забезпечення стабільної діяльності комерційних банків, мінімізації ризиків та забезпечення цільової прибутковості діяльності банку, спираючись на критерії фінансової стійкості.

Виклад основного матеріалу. Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів фінансово–кредитної установи, їх розподіл та використання, який забезпечує розвиток діяльності банку, на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [2].

Фінансова стійкість комерційного банку може бути оцінена якістю активів, достатністю капіталу та ефективності діяль–

© Ю.В. НЕЧАЄВ, Т.І. БУРДЕЙНА, 2014

ності. Комерційний банк є фінансово стійким, коли має стабільний капітал, ліквідний баланс, вважається платоспроможним і задовольняє вимогам до якості капіталу. Можна також дійти висновку, що фінансова стійкість комерційного банку – здатність фінансово–кредитної установи надавати комплекс специфічних банківських послуг належної якості.

Фінансова стійкість є одним з найбільших індикаторів, що більш за все відображає проблеми та тенденції банківської системи. Отже, в умовах стрімкого розвитку сучасної економіки дослідження сутності фінансової стійкості банку повинно приділятись чи не найбільше уваги, так як саме стійкість є результатом розвитку кредитно–фінансової установи [3].

Економічна ситуація в нашій державі має доволі нестабільний і непередбачуваний характер, зокрема це стосується і банківської системи України. Відповідно до рисунку кількість вітчизняних зареєстрованих банків у 2013 році зменшилася за період 2007–2013 років до 183, з яких дише два не має ліцензії на здійсненн банківських операцій. Також лише 51 банк із зареєстрованих має іноземний капітал.

Також чимало банків або розформувалися, або об'єдналися, або взагалі викупили іноземні інвестори. Це свідчить про мінливу ситуацію в банківській системі, що зрештою впливає на економіку України загалом. Отже, можна зробити висновок про зменшення присутності іноземного капіталу в банківській системі України та поступове заміщення в капіталах банків деяких європейських інвесторів вітчизняними. Тому, на нашу думку, потрібно подбати про фінансову стійкість комерційних банків, адже вона є найнеобхіднішим індикатором макроекономічної стабілізації.

Суттєвий вплив на стійкість банківських установ має грошово–кредитна політика НБУ. Відповідна спрямованість грошово–кредитної політики відображалася в динаміці показників грошової пропозиції. Збільшення мінімального розміру обов'язкових резервів з 5 до 7% за довгостроковими коштами і вкладами в іноземній валюті зменшує кредитні можливості банку, проте значно зміцнює його фінансову стабільність. Зниження облікової ставки з 7 до 6,5%, своєю чергою, здешевлює кредитні ресурси, отримувані від Національного банку, а операції на відкритому ринку допомагають підтримувати ліквідність. НБУ в період кризи спрямовував свої зусилля на забезпечення своєчасності проведення банками розрахунків, зменшення відпливу коштів з банківської системи та збалансування ситуації на валютному сегменті ринку.

Якісний рівень кредитного портфеля банківських установ визначається наявністю проблемних кредитних зобов'язань клієнтів, які дуже складно повернути. Це впливає на інші показники і банківську діяльність в цілому, яка не буде показувати позитивні результати у фінансовому секторі. Всесвітня економічна криза показала, як відбувається миттєве зростання прострочених платежів і які заходи повинні вживати банки, щоб убезпечити себе і своїх клієнтів від можливих наслідків. До першої п'ятірки банків за проблемністю кредитного портфеля увійшли Промінвестбанк, UniCredit Bank, Правекс–Банк, Укрексімбанк та Альфа–Банк.

Структуру прострочених кредитів НБУ розкриває лише у розрізі галузей нефінансових корпорацій – 54,8 млрд. грн., тоді як обсяги прострочених позик за іпотечними споживчими, муніципальними і державними кредитами не оприлюднюються регулятором.

Проблемні кредити після фінансової кризи 2008–2009 років вважаються чи не найбільшим гальмівним фактором банківської системи. Українські банки досі розчищають баланси, поступово позбуваючись докризових обсягів токсичних активів у вигляді неповернутих іпотечних, споживчих та корпоративних позик.

Динаміка обсягу проблемних кредитів [3]

Девальвація гривні, падіння ділової активності, звільнення працівників, затримки у виплаті заробітних плат під час останньої кризи супроводжувались десятикратним збільшенням обсягу прострочених кредитів. Проте крім фірм та громадян у явній фінансовій скруті, «вдалим» моментом для невиплат свого часу скористалося багато недобросовісних позичальників.

Так, за сім місяців 2013 року загальний обсяг кредитів зріс на 3,3% – до 836 млрд. грн., причому обсяги кредитування населення збільшилися всього на 1,5% – до 186 млрд.

У банківській практиці застосовують три методики аналізу фінансової стійкості і надійності фінансово–кредитної установ:

– експрес–метод на основі структурно–коефіцієнтного аналізу;

– експрес–метод на основі коефіцієнтного аналізу;

– рейтингову систему.

Перевищення темпів зростання обсягів депозитів над кредитами сприяло подальшому зниженню співвідношення кредити/депозити до 136% до кінця 2013 року проти 142,5% у 2012 році та пікових 205%, що спостерігалися в 2008 році. Основний попит банків на ринку депозитів, як і в 2012 році, був сконцентрований в гривневому сегменті, а з урахуванням все ще досить високої вартості ресурсу, більшість банків робило акцент на залучення короткострокового ресурсу (до 12 місяців).

У 2013 році, також як і в попередні кілька років, банківська система продовжувала скорочувати рівень своїх зобов'язань перед нерезидентами. Так, за період з кінця 2008 року по 1 жовтня 2013 року зовнішній борг української банківської системи перед нерезидентами скоротився удвічі: з $42,1 млрд. на 01.10.2008 до $21,2 млрд. на 01.10.2013, що є наслідком виходу низки іноземних гравців з українського ринку, обмежень на валютне кредитування, високої макроекономічної невизначеності та значних валютних ризиків. Таким чином, частка зобов'язань перед нерезидентами в загальній структурі зобов'язань банківської системи до кінця 2013 року становила близько 16,5% проти 19% на кінець 2012 року і 38% у 2008 році та, швидше за все, продовжить скорочуватися у 2014 році.

Для забезпечення фінансової стійкості комерційного банку досить важливим є узгодження управлінських рішень та досягнення певних пропорцій між усіма складовими компонентами механізму управління фінансовою стійкістю. Все це позитивно вплине на рівень прибутковості, зниження ризиків, контроль та підтримання ліквідності й платоспроможності на достатньому рівні, що призведе до досягнення цілей банку та підвищення його конкурентної позиції на банківському ринку.

Світова практика відома застосуванням системи банківського рейтингування CAMELS та системи Базель (I–III). Рейтинг банку є власністю НБУ і конфіденційною інформацією, призначеною тільки для внутрішнього використання і не опубліковується в ЗМІ. Можливість банків працювати з ризиками створює основу їхнього функціонування шляхом здійснення проміжної функції розділення грошових ресурсів. Тому існування ризиків є притаманною ознакою банківської активності. Своєю чергою, сам процес управління фінансовою стійкістю передбачає застосування певних методів, основними з яких є: планування – передбачає необхідність постановки цілей, визначення тактики та стратегії досягнення основної мети (забезпечення фінансової стійкості банку). Саме фінансове планування в механізмі, що розглядаємо, слід спрямовувати на перетворення стратегічної мети у конкретні (абсолютні та відносні) значення фінансових показників через використання відповідних інструментів. Аналіз основних елементів, що визначають стійкий фінансовий стан комерційного банку дає змогу виявити причинно–наслідкові зв'язки різних аспектів діяльності банку. Саме за допомогою аналізу можна швидко розрахувати, як змінюються фінансові показники, що визначають рівень фінансової стійкості, та відповідно до цього прийняти обґрунтоване управлінське рішення, спрямоване на її забезпечення. Оцінка та регулювання фінансової стійкості комерційних банків, що здійснюють за допомогою комплексу прийомів та методик також впливає на фінансову стійкість фінансово–кредитних установ. Слід підкреслити, що можна виділити напрямки оцінки фінансової стійкості комерційних банків та регулювання нею: по–перше, пряме (зовнішнє) регулювання й обов'язкова оцінка; по–друге, саморегулювання (внутрішнє регулювання) та самостійна (ініціативна) оцінка.

Контроль полягає у перевірці відповідності отриманих результатів запланованим показникам, оптимальні значення яких сприяють підвищенню рівня фінансової стійкості комерційного банку. Для належного контролю за рівнем фінансової стійкості банків та ефективного управління останньою слід дотримуватися проходження всіх стадій контролю як з боку органів нагляду, так і комерційних банків.

Національний банк здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків і встановлює спеціальні вимоги стосовно певного виду діяльності банків. Ці вимоги називаються нормативами НБУ (Н1–Н12). Недотримання банками встановлених нормативних значень є підставою для вжиття Національним банком відповідних заходів впливу згідно з законом України [1] та нормативно–правовими актами Національного банку з питань застосування до банків заходів впливу за порушення вимог банківського законодавства. Головними вимогами є економічні нормативи стосовно капіталу та ліквідності банків.

Стабілізація потрібного рівня ліквідності може також реалізуватись за рахунок грамотної аргументованої банківської політики при виконанні пасивних і активних операцій, що формується на базі спеціальних факторів грошового ринку і особливостей виконаних операцій та стан в Україні.

Відповідно до нормативів (Н4, Н5) станом на 2010–2013 роки нормативи ліквідності банку виконувалися.

Висновки

Отже, фінансова стійкість є головною умовою банку для здійснення своєї діяльності. Саме вона є рушійним елементом побудови банківської системи України в цілому. Фінансово стійкий банк – це банк, що прогресивно розвивається та

демонструє позитивну динаміку при допустимих ризиках та ефективності, для якого характерним є пропорційне і збалансоване зростання його системоутворюючих компонент – капіталу, ліквідності, активів, фінансового результату, при цьому випереджаючі темпи зростання капіталу і ліквідності можуть свідчити про зростання потенціалу фінансової стійкості банку.

Фінансова стійкість банку прямо залежить від рівня ризикованості та якості управління активами і пасивами.

Залежно від фінансового стану банку керівництво банку має вибрати відповідну політику управління активами: агресивну, оборонну або помірну.

До умов забезпечення фінансової стійкості сучасного банку можна віднести: достатній обсяг власного капіталу (за відсутності надлишкового); збалансованість структури активів та пасивів за строками і сумами; належний рівень рентабельності діяльності банку та його підтримка.

Тому забезпечення фінансової стійкості комерційного банку вкрай необхідне для розвитку економіки нашої держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 17.12.2000 №2121–III.

2. Вольська С.П. Фінансова стійкість банку та механізми її забезпечення: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / С.П. Вольська; Київ. нац. екон. ун–т ім. В. Гетьмана. – К., 2011. – 19 с. – укр.

3. Довгань Ж.М. Фінансова стійкість банківської системи України: проблеми оцінки та забезпечення: монографія / Ж.М. Довгань. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 448 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 422–448. – укр.

4. Малахова О.Л. Управління фінансовою стійкістю банків: навч. посіб. / О.Л. Малахова, Р.В. Михайлюк. – Тернопіль: ТНЕУ, 2011. – 270 с.

5. Шульженко А.А. Забезпечення фінансової стійкості банків на основі підвищення рівня капіталізації [Текст] / А.А. Шульженко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 6 с. – (Препринт / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»; UABS BS /2012/007).

Б.О. ГЕРАСИМЕНКО,
Національний університет харчових технологій,
Л.М. ЗАКРЕВСЬКА,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Оцінка типу розвитку КЗШВ «Столичний»

Стаття присвячена проблемі обґрунтування методичного підходу до оцінки типу розвитку підприємства виноробної галузі. Автором визначено недоліки у діяльності КЗШВ «Столичний», що гальмують його розвиток, та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: *розвиток, типи інтенсивного та екстенсивного розвитку, модель розвитку.*

Статья посвящена проблеме обоснования методического подхода к оценке типа развития предприятия винодельческой отрасли. Автором определены недостатки в деятельности КЗШВ «Столичный», тормозящие его развитие, и предложены пути их устранения.

Ключевые слова: *развитие, типы интенсивного и экстенсивного развития, модель развития.*

Article deals with the study of methodological approach to the type of company the wine industry. The author has identified shortcomings in the activities KFSW «Stolichny» that hinder its development, and suggests ways to address them.

Keywords: *development, intensive and extensive types of model development.*

Постановка проблеми. Поглиблення ринкових реформ і посилення конкуренції висувають підвищенні вимоги до економічної поведінки підприємств, визначають напрямок його стратегічного розвитку.

Розвиток підприємства є незворотнім процесом, який забезпечує спонтанні чи керовані переходи від одного неповторного стану до іншого через процеси змін. Його найчастіше визначають як удосконалення діяльності, тобто зміни по висхідній траєкторії – від нижчого до вищого, від простого до складного.

Проте у сучасній науковій літературі відсутня єдина комплексна методологія аналізу та оцінки розвитку підприємств, що значно ускладнює можливості використання існуючих методик у практиці управління сучасними підприємствами.

Проблемам оцінки типу розвитку підприємств як цілісного соціально–економічному феномену приділялося та приділяється науковцями недостатньо уваги. У вітчизняних наукових школах частіше за все використовувалися технічні, організаційні, економічні, виробничі критерії та розглядалися проблеми оцінки та аналізу окремих різновидів розвитку підприємств: «організаційно–технічного», «техніко–економічного», «техніко–організаційного», «виробничо–технічного», «соціально–економічного» тощо.

Тому тема даного дослідження є дуже актуальною.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Окремі методичні рекомендації знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених – У. Бенніса, Р. Бекхарда, Г. Лінніта, В. Френча, С. Белла, Т. Камінге, Х. Уорлея, М. Мескона, М. Альберта, Ф. Хедуорі, Т. Норберта,

© Б.О. ГЕРАСИМЕНКО, Л.М. ЗАКРЕВСЬКА, 2014